

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง
บ้านพุน้ำร้อนในจังหวัดสุพรรณบุรี

Handmade Textile Learning Center Development for Thai-Laos Krang Community
in Ban Pu Nam Ron, Dan Chang District, Suphanburi Province

วณิภา ศิริวรสกุล¹

วัชรินทร์ อินทพรหม²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อนอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน บ้านพุน้ำร้อนอำเภอด่านช้างจังหวัดสุพรรณบุรี 3) สำนวนของผ้าทอมือของบ้านพุน้ำร้อนอำเภอด่านช้างจังหวัดสุพรรณบุรี และ 4) พัฒนา รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมของชุมชน บ้านพุน้ำร้อนอำเภอด่านช้างจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง เจ้าอาวาสวัดบ้านพุน้ำร้อนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อนมีการทอผ้าพื้นเมืองของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว ครั้งซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีการดำรงชีวิต การทอผ้าเป็นแบบดั้งเดิม ผ้าทอมือเอกลักษณ์เฉพาะ และมีลวดลาย สลับซับซ้อนไม่เหมือนใคร การทอผ้ายังสัมพันธ์กับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ปัจจุบัน บ้านพุน้ำร้อนยังไม่มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นระบบ การจัดวางอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้การทอผ้า

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา, E-mail: wanidap4@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา, E-mail: pong9889@yahoo.com

ยังขาดการวางสัดส่วนพื้นที่ ผู้เรียนคือผู้สนใจเฉพาะกลุ่ม สถานที่การเรียนรู้ และผู้สอน ยังใช้สถานที่วัดพุทไธสน์ และได้ท่านเจ้าอาวาสวัดพุทไธสน์เป็นผู้สอนและให้การสนับสนุน การเรียนรู้อย่างมีลักษณะตามอัตภาพ ขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้ยังอยู่ที่ตัวบุคคลยังไม่มี การถ่ายทอดจัดเก็บไว้ในรูปสื่อ ที่สะดวกต่อการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ยังมีขีดจำกัด

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุงศูนย์เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมือง 2) ด้านศักยภาพในการเรียนรู้ ในด้านผู้เรียนมีความพร้อม ตระหนักถึงความสำคัญต่อการเรียนรู้เรื่องผ้าทอพื้นเมือง มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้และมีวินัยในการเรียนรู้ ด้านผู้สอน ผู้สอนมีความรู้ความสามารถด้านการทอผ้าพื้นเมืองผู้สอนเทคนิคในการถ่ายทอดการทอผ้า ผู้สอนมีทักษะในการสื่อสาร 3) ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องทอผ้า เครื่องปั่นด้ายมีจำนวนจำกัด อุปกรณ์ทุกชิ้นทำขึ้นจากไม้ วัสดุที่ใช้ได้แก่ เส้นด้ายได้จากธรรมชาติในท้องถิ่น 4) ด้านทัศนคติต่อศูนย์เรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีทั้งความรู้สึกรักความคิด และการแสดงออก ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ และต้องการศูนย์เรียนรู้ และ 5) ด้านการจัดการ ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองยังขาดการวางแผนในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การควบคุมการเรียนรู้เป็นแบบตามอัธยาศัย การส่งเสริมการเรียนรู้ยังไม่มีโครงสร้างแรงจูงใจ หรือพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. องค์ความรู้ผ้าทอมือของไทยเชื้อสายลาวครึ่ง บ้านพุทไธสน์ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีองค์ความรู้ผ้าทอมือ ทั้งหมด 11 ลายโดย 10 ลาย จดลิขสิทธิ์แล้ว ได้แก่ 1) ลายกาบใหญ่ 2) ลายขอชื่อเต็มดอก 3) ลายขอกำหาวัว 4) ลายขอนาค้า 5) ลายกาบขอชื่อ 6) ลายขอชื่อใหญ่ 7) ลายแมงกะปี่ (ลายขอเกาะดอก) 8) ลายกาบขोन้อย 9) ลายกาบขอโคม และ 10) ลายขอกำชื่อใหญ่ และลายที่ถ่ายทอดในศูนย์เรียนรู้เป็นพื้นฐานไม่จดลิขสิทธิ์ คือ ลายขีด

4. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครึ่งบ้านพุทไธสน์ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะดังนี้ 1) เน้นการเรียนรู้เรื่องชนิดและแบบของผ้าทอมือพื้นเมือง 2) เน้นการลงมือปฏิบัติจริงในการทอผ้าพื้นเมือง 3) เน้นการเรียนรู้เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับผ้าทอมือพื้นเมือง 4) เน้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน 5) สภาพแวดล้อมของศูนย์การเรียนรู้มีลักษณะเป็นห้องเรียนแบบปิดหรือห้องเรียนรายบุคคลเรียนรู้ของคนในชุมชนทุกคน 6) เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ไม่มีขีดจำกัดและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และ 7) เป็นการเรียนรู้ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

คำสำคัญ: ศูนย์การเรียนรู้ การทอผ้าพื้นเมือง บ้านพุน้ำร้อน จังหวัดสุพรรณบุรี

Abstract

The purposes of this research are; 1) To study the existing learning condition of Ban Pu Nam Ron community, Dan Chang District, Suphanburi 2) To study factors relating to Ban Pu Nam Ron community, Dan Chang District, Suphanburi 3) To survey the knowledge handmade textile weaving of Ban Pu Nam Ron community, Dan Chang District, Suphanburi, and 4) To develop a matching learning that will suit Ban Pu Nam Ron community, Dan Chang District, Suphanburi. The qualitative researching methods are applied in this research. Observation and Interview are used as the tools in gathering data from the key informants: the community leaders and the local authority officers. The data has been analyzed by using Content Analysis method. According to the research it founded that;

1. The members of the learning center are Thai-Laos Krang people who have traditionally inherited their weaving method, related with beliefs and customs, with unique texture from the past. Managing wise, it lacks of systematic and good organization: improper area distribution and unorganized equipment placing, insufficient government supporting budget and assistance, no wider channel of knowledge transformation.

2. Relevant factors for the existence of the learning center are community participation, learner competency, equipment, people attitude toward the learning center, and management. It found that the members have actively participated in learning plan and positively enthusiasm to learn the knowledge provided by expert informers who have good instructing skills, however; they need a good organization, proper and sufficient equipment, and effective learning supporting program.

3. Regarding to the intellectual asset of Thai-Laos Krang in handmade textile, it found that there are 10 textures having a right preserved, these textures are 1) Kabyai 2) Ko Kue Tem Dok 3) Ko Ma Wo 4) Ko Nak Kham 5) Kab Ko Kue 6) Ko Kue Yai 7) Mang Ka Bee (Ko Kao Dok) 8)

Kab Ko Noi 9) Kab Ko Kom, and 10) Kum Kue Yai. The texture teaching in the learner center, with no right preservation, is Lai Kid.

4. The model for effective content and knowledge management of the Handmade Textile Learning Center for Thai-Laos Krang Community ought to be concerned with 7 factors; 1) Focuses on knowledge of type of pattern of the local pattern, 2) focuses on actual weaving practice, 3) focuses on learning for preservation of tradition and culture relating to handmade textile, 4) focuses on learning as occupation development for local people, 5) the class is close class type, or individual class for the learning of everyone in the community, 6) to be the learning center without limits and can be continually learned from, 7) to be the living learning center – learning between from individual to one another.

Keywords: Leaning Center, Local Textile, Ban PuNamRon, Supanburi

บทนำ

ศูนย์การเรียนรู้คือ สถานที่ซึ่งชุมชนหรือท้องถิ่นมีกระบวนการกลุ่ม มีการจัดกิจกรรมการกลุ่ม มีการเรียนรู้ ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดความรู้ ความคิด และทางเลือกใหม่ๆ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง แบบพึ่งพาตนเองการเรียนรู้ภายใต้สภาวะแวดล้อมของสังคมยุคใหม่ ที่เป็นโลกแห่งการเรียนรู้ โลกแห่งภูมิปัญญานั้น ย่อมหมายความว่า การที่องค์กร ชุมชนท้องถิ่น หรือบุคคลใด คิด ตัดสินใจกระทำการใดๆ ย่อมต้องใช้ข้อมูล ข่าวสาร องค์ความรู้ และภูมิปัญญาเข้ามาเป็นองค์ประกอบ ในการดำเนินการ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับบริบทของตนซึ่งนับเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการมุ่งมั่นขยายขีดความสามารถของชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงการพึ่งพาระหว่างบุคคล ท้องถิ่น รวมทั้งชุมชน โดยใช้แนวคิดการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสร้างศูนย์การเรียนรู้แนวใหม่ หรือนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อตนเอง ชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้เป็นชุมชนที่สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้สภาวะที่เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (กุลธรเลิศสุริยะกุล, 2548)

ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือของชุมชนบ้านน้ำพุร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสถานที่ที่ทางชุมชนบ้านน้ำพุร้อนได้สร้างขึ้นโดยใช้สถานที่ศาลาว่าการเรียนรู้ก็ยังเป็นแบบตามอัธยาศัยไม่เป็นระบบ ใครอยากเรียนรู้ก็มาใครว่างก็สอนไม่ว่างก็ไม่สอนขาดความต่อเนื่องและการสนใจในการเรียนรู้ซึ่งไม่สอดคล้อง

กับเจตนารมณ์ของชุมชนและเจ้าอาวาสที่ต้องการให้มีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนใน บ้านน้ำพุร้อนให้ เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการ เรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน (กระทรวงมหาดไทย, 2550) เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาตาม รูปแบบที่ต้องการ มีความยืดหยุ่นหลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ได้อย่างมีคุณภาพ และเติมเต็มให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ทั้งนี้การจัดศูนย์การเรียนรู้ที่ดี ควรจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเป็นสำคัญ (สนอง โลหิตวิเศษ, 2544)

ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือของชุมชนบ้านน้ำพุร้อน อำเภอเด่นช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี จึงถือว่าเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมาก เพราะการทอผ้าพื้นเมืองแบบดั้งเดิม ที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษของชุมชนลาวครั้งนี้กำลังจะสูญหาย แต่ชุมชนลาวครั้งนี้บ้านพุน้ำร้อนนี้ กลับให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้มาก และยังสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ด้วยการ สืบสอน ถ่ายทอด ให้มีกระบวนการเรียนรู้ ให้ก่อเกิดการพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อน ทำให้เรียนรู้ เข้าใจถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อบรรณนิยมประเพณีท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของบ้านพุน้ำร้อนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

สิ่งสำคัญในปัจจุบันบ้านพุน้ำร้อนยังไม่มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นระบบก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น 1) มีการคัดลอกลายผ้าซึ่งเป็นลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านพุน้ำร้อน ซึ่งถึงแม้จะมีการจดทะเบียนลิขสิทธิ์ แต่ก็ยังสามารถคัดลอกได้ซึ่งจะต้องมีแนวทางในการแก้ไขต่อไป 2) มีการแอบอ้างว่าผ้าทอมือของชุมชนบ้านพุน้ำร้อนเป็นของชุมชนอื่น ซึ่งสาเหตุเกิดจากการมากว่านซื้อผ้าทอมือของชุมชนบ้านพุน้ำร้อนไป แล้วแอบอ้างว่าเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนตน ทำให้ชุมชนบ้านพุน้ำร้อนได้รับความสูญเสียและเสียหายด้านเอกลักษณ์อย่างรุนแรง 3) มีการซื้อผ้าที่ชุมชนบ้านพุน้ำร้อนทอเพื่อจำหน่าย แต่ผู้ซื้อผ้าไป กลับนำไปคัดลอกลาย ทำแบบ และทอขายผ้าแบบเดียวหรือใกล้เคียงกับบ้านพุน้ำร้อน และยังนำไปผลิตเป็นผ้าทอของตนซึ่งเป็นในลักษณะอุตสาหกรรมอีกด้วย 4) ปัจจัยต่างๆ เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือบ้านพุน้ำร้อน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือที่เป็นระบบยังขาดอยู่ ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ 5) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือบ้านพุน้ำร้อนยังไม่เหมาะสมชัดเจน ซึ่งจะต้องมีการคิด พัฒนา ปรับปรุง ต่อไป (พระครูวิสิฐสุวรรธคุณ, 2558)

ดังนั้นหากศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือบ้านพุน้ำร้อน ถูกพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบจะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) เป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และเอกลักษณ์ของผ้าทอมือของบ้านพุน้ำร้อน

ไว้ 2) เป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ของบ้านน้ําร้อน 3) บ้านน้ําร้อนมีศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือที่มีรูปแบบชัดเจนเหมาะสมกับคนในชุมชน 4) เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ยั่งยืนของชุมชน และ 5) คนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผนมีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่าง มีความสุขในชุมชนของตน ไม่ย้ายถิ่นอาศัย เกิดการพัฒนาชุมชนจากคนท้องถิ่นเอง และยังสืบทอดเชื้อสายเผ่าพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ไม่ให้สูญหาย หรือถูกกลืนเผ่าพันธุ์จากคนท้องถิ่นอื่น

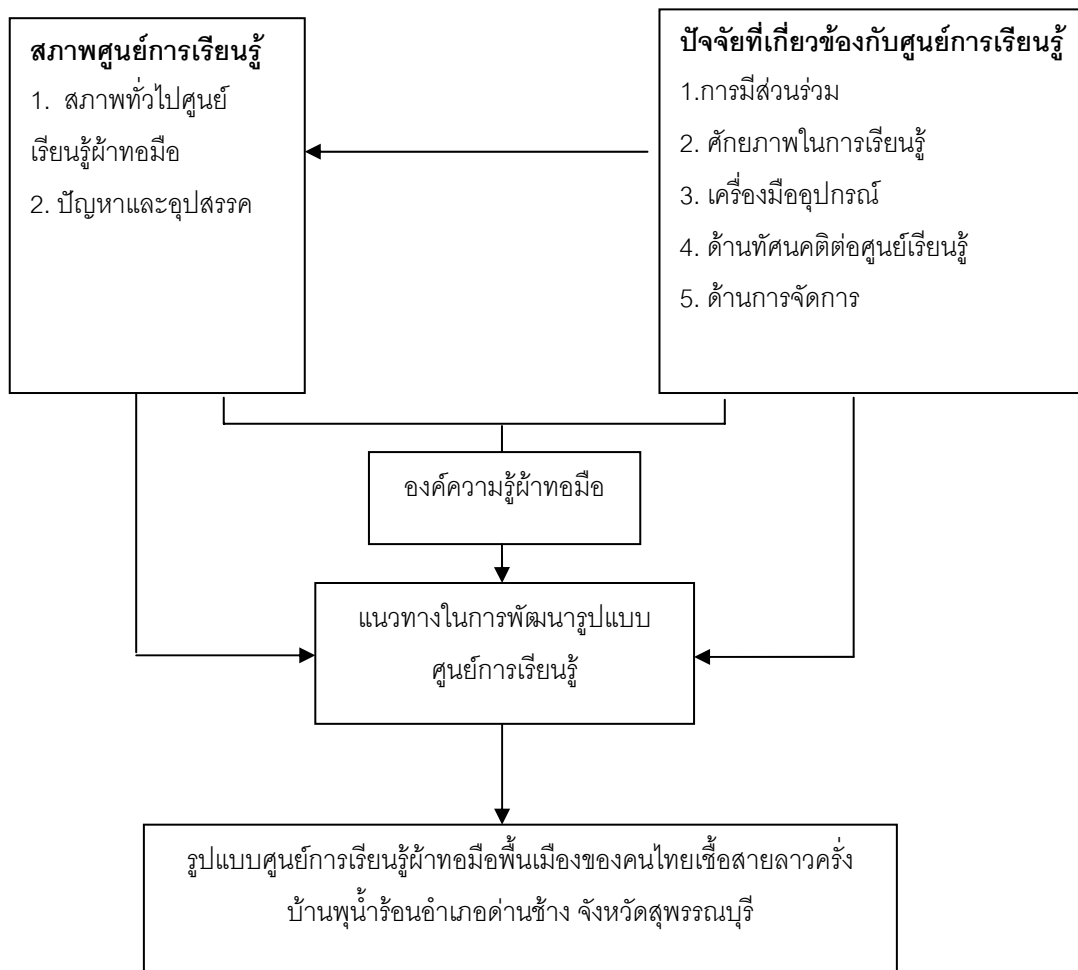
ด้วยเหตุผลข้างต้น ประกอบกับมหาวิทยาลัยราชภัฏได้ลงนามความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี กำหนดให้อาจารย์และนักศึกษาจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตไปให้บริการวิชาการที่อำเภอด่านช้าง เจ้าอาวาสบ้านน้ําร้อนมีความประสงค์ให้มหาวิทยาลัยช่วยออกแบบศูนย์การเรียนรู้ดังกล่าวเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างเป็นระบบของชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง บ้านน้ําร้อน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนบ้านน้ําร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน บ้านน้ําร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อสำรวจองค์ความรู้ผ้าทอมือของบ้านน้ําร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
4. เพื่อพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่เหมาะสมของชุมชนบ้านน้ําร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง บ้านน้ําร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรีมีกรอบแนวคิดของงานวิจัย ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์สภาพศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือเดิมและปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ที่วัดบ้านพุน้ำร้อน โดยการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 สํารวจองค์ความรู้ ประเภทของผ้าทอมือที่ต้องการจะอนุรักษ์และให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้โดยการสัมภาษณ์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อออกแบบศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือ

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ คนไทยเชื้อสายลาวครึ่งบ้านพุน้ำร้อน ในจังหวัดสุพรรณบุรี
 2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ
 - 2.1 ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้านพุน้ำร้อน)
 - 2.2 ผู้นำศาสนา (เจ้าอาวาสวัดพุน้ำร้อน พระอาจารย์เสนห์)
 - 2.3 นักพัฒนาชุมชนอำเภอด่านช้าง
 - 2.4 กลุ่มสตรีผ้าทอมือบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
- รวมจำนวนทั้งสิ้น 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกตเพื่อใช้สังเกตรายละเอียด ด้านสภาพศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือในประเด็นสภาพลักษณะของการทอผ้า ปัญหาอุปสรรค วัสดุอุปกรณ์ วิธีการสอนและ การเรียนรู้
2. แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างปลายเปิดเพื่อสอบถามและใช้ในการทำเวทีกลุ่มในประเด็นรายละเอียด ดังนี้
 - 2.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้
 - 2.2 องค์ความรู้ผ้าทอมือที่ต้องการจะอนุรักษ์และให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้
 - 2.3 ลักษณะรูปแบบศูนย์เรียนรู้ที่ชุมชนต้องการ
3. แบบยืนยันความคิดเห็นเป็นแบบยืนยันรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือ ที่มีลักษณะคำตอบ 2 คำตอบคือ เห็นด้วย กับไม่เห็นด้วย หากไม่เห็นด้วยให้ระบุข้อเสนอนะหรือเหตุผลประกอบ ความคิดเห็นที่ยืนยันได้ ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่พัฒนาได้ต่อไป

การตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์และ แบบยืนยันความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่พัฒนาได้ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้แก่ผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาเอก หรือเป็นรองศาสตราจารย์ในสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ หรือบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จำนวนทั้งสิ้น 3 คน เพื่อพิจารณาและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเครื่องมือ ทั้งแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบยืนยันความคิดเห็นให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเข้าพื้นที่เพื่อการสังเกตและสัมภาษณ์ด้วยตนเอง การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยดำเนินการเข้าไปสัมภาษณ์ทีละคน โดยการสัมภาษณ์มีการนัดหมายไว้ล่วงหน้า และมีได้นัดหมายไว้ล่วงหน้า การบันทึกข้อมูลมีทั้งการถ่ายภาพ การจดรายละเอียดลงแบบสัมภาษณ์ สำหรับการสังเกตจะสังเกตสภาพแวดล้อม ทั้งสถานที่ อุปกรณ์ การทอผ้า การปั่นด้าย วิธีการสอนทอผ้า เป็นต้น ใช้เวลาในการสังเกตทั้งแบบตลอดวันและเป็นบางช่วงเวลาตามสะดวก สำหรับการยืนยันรูปแบบผู้วิจัยใช้วิธีนัดหมายและให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาประชุมเพื่อพูดคุยและให้ข้อเสนอแนะเรื่องรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่ชุมชนหรือกลุ่มต้องการ โดยผู้วิจัยจะบันทึกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะไว้เพื่อนำมาปรับปรุงรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการของชุมชนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมได้ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาเพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามกรอบแนวคิดและสรุปคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทีละคนในประเด็นต่างๆ โดยข้อมูลที่ได้จะมีการตรวจสอบความคิดเห็นว่ามีผู้ให้ความคิดเห็นในประเด็นเดียวกันอย่างน้อย 3 คนขึ้นไป เรียกว่าเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อความสอดคล้องของข้อมูล หลังจากนั้นนำข้อมูลมาสรุปเขียนพรรณนาตามประเด็นหลักประเด็นรองและการบรรยายตามวัตถุประสงค์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อนมีการทอผ้าพื้นเมืองของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวครั้งซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีการดำรงชีวิตการทอผ้าเป็นแบบดั้งเดิม ผ้าทอมีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีลวดลายสลับซับซ้อนไม่เหมือนใคร การทอผ้าของคนในชุมชนบ้านพุน้ำร้อนยังสัมพันธ์กับความเชื่อบนธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ปัจจุบันบ้านพุน้ำร้อนยังไม่มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นระบบ เช่น การจัดวางอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้การทอผ้ายังขาดการวางสัดส่วนพื้นที่ ผู้เรียนคือผู้สนใจเฉพาะกลุ่ม ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ทั้งสถานที่การเรียนรู้ และผู้สอน ยังใช้สถานที่วัดพุน้ำร้อน และได้ท่านเจ้าอาวาสวัดพุน้ำร้อนเป็นผู้สอนและให้การสนับสนุนหลัก ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญยังขาดงบประมาณและการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องการเรียนรู้ยังมีลักษณะตามอัธยาศัยขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้ยังอยู่ที่ตัวบุคคลยังไม่มีมีการถ่ายทอดจัดเก็บไว้ในรูปสื่อต่างๆ ที่สะดวกต่อการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ยังมีขีดจำกัด

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนศูนย์การเรียนรู้ในด้านการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาปรับปรุงศูนย์เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมือง 2) ด้านศักยภาพในการเรียนรู้ ในด้านผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการเรียนรู้เรื่องผ้าทอพื้นเมืองมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้และมีวินัยในการเรียนรู้ ด้านผู้สอน ผู้สอนมีความรู้ความสามารถด้านการทอผ้าพื้นเมืองผู้สอนมีเทคนิคในการถ่ายทอดการทอผ้า ผู้สอนมีทักษะในการสื่อสาร 3) ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องทอผ้า เครื่องปั่นด้าย อุปกรณ์ทุกชิ้นทำขึ้นจากไม้ วัสดุที่ใช้ได้แก่ เส้นด้ายได้จากธรรมชาติในท้องถิ่น 4) ด้านทัศนคติต่อศูนย์เรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีทั้งความรู้สึกรักความคิด และการแสดงออกที่ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้การทอผ้าพื้นเมือง และต้องการศูนย์เรียนรู้ และ 5) ด้านการจัดการ ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองต้องจัดการในเรื่อง การวางแผนในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จัดระบบการควบคุมการเรียนรู้ใหม่ซึ่งปัจจุบันยังเป็นแบบตามอัธยาศัย จัดการส่งเสริมด้านการเรียนรู้ให้มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ หรือพัฒนากลยุทธ์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การจัดประกวดการทอผ้า การหาแหล่งจำหน่ายผ้าทอมือหรือการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือพื้นเมือง

3. องค์ความรู้ผ้าทอมือของไทยเชื้อสายลาวครั้ง บ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีองค์ความรู้ผ้าทอมือ ทั้งหมด 10 ลาย ที่จดลิขสิทธิ์แล้ว ได้แก่ 1) ลายกาบใหญ่ 2) ลายขอชื่อเต็มดอก 3) ลายขอกำหาวัว 4) ลายขอนาคคำ 5) ลายกาบขอชื่อ 6) ลายขอชื่อใหญ่ 7) ลายแมงกะบี้ (ลายขอเกาะดอก) 8) ลายกาบขोन้อย 9) ลายกาบขอโคม และ 10) ลายขอกำชื่อใหญ่ และลายที่ถ่ายทอดในศูนย์เรียนรู้ ซึ่งเป็นลายพื้นฐาน คือ ลายขิด ที่ไม่ได้จดลิขสิทธิ์

4. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะดังนี้ 1) เน้นการเรียนรู้เรื่องชนิดและแบบของผ้าทอมือพื้นเมือง 2) เน้นการลงมือปฏิบัติจริงในการทอผ้าพื้นเมือง 3) เน้นการเรียนรู้เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับผ้าทอมือพื้นเมือง 4) เน้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน 5) ลักษณะห้องเรียนเป็นห้องเรียนแบบเปิดหรือห้องเรียนรายบุคคลเพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนทุกคน 6) เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ไม่มีขีดจำกัดและเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและ 7) เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิตเป็นการเรียนรู้ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

โดยสรุปเป็นแผนภาพรูปแบบศูนย์เรียนรู้ได้ดังนี้

อภิปรายผล

สภาพของศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งบ้านพุน้ำร้อนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมประเพณีเป็นกลไกที่สำคัญในการเรียนรู้หากชุมชนใดมีวัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนจะมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการแสดงออกที่พร้อมจะเรียนรู้หรืออนุรักษ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2542) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้หากเกิดจากและสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของตน มนุษย์จะให้ความสำคัญ

ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญคือศักยภาพของผู้เรียนกับผู้สอน หากผู้เรียนสนใจ มีทัศนคติที่ดี และผู้สอนมีความพร้อมที่จะสอน มีทักษะในการสอนจะทำให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธรรมศาสตร์ โสติพันธ์ (2548) ที่กล่าวว่าทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนาเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ด้านผ้าทอมือเป็น ความรู้ที่อยู่ในตัวคนเป็นหลัก (tacit knowledge) ดังนั้นชุมชนจึงควรถ่ายทอดความรู้มาจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์องค์ความรู้ มิให้สูญหายซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Zack (1999) ที่ว่าความรู้เมื่อมีการกลั่นกรองและจัดหมวดหมู่ไว้อย่างเป็นระบบจะช่วยให้สามารถดึงความรู้ขึ้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรหรือชุมชนได้

ศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือที่ดีควรเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ประชาชนต้องการ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่เอื้อประโยชน์ให้กับคนในชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ อภิธน์ (2551) ที่ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนของชุมชนสนใจที่จะเรียนรู้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ ต้องให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน

ศูนย์เรียนรู้ผ้าทอมือต้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นศูนย์เรียนรู้ควรก่อให้เกิดรายได้ และส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเรื่องกลยุทธ์ในการเรียนรู้ที่ยั่งยืนของชุมชนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือของคนไทยเชื้อสายลาวครั้ง

.....

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. (2550). *มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: อัดสำเนา.
- กุลธร เลิศสุริยะกุล. (2548). กรอบแนวความคิดการเสริมสร้างสังคมการเรียนรู้. *วารสารห้องสมุด*. 49(1), 52-56.
- ณรงค์ อภินันท์. (2551). *แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย*. เชียงราย: การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอแม่จัน.
- ธรรมศาสตร์ โสถิพันธุ์. (2548). *กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา ป่าชุมชนเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง*. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต) สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประเวศ วะสี. (2542). *แนวคิดเกี่ยวกับระบบพัฒนาการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน.
- พระครูวิสิฐสุวรรณคุณ (2558, 20 ธันวาคม). *เจ้าอาวาสวัดพุน้ำร้อน*. สัมภาษณ์.
- สนอง โลหิตพิเศษ. (2544). *ปรัชญาการศึกษานอกระบบ*. หน่วยที่ 3 ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบ นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Zack, M. H. (1999). Managing codified knowledge. *Sloan management review*, 40(4), 45-58.